

REFERANSEGRUPPE 1 FOR UTVALGET FOR FREMTIDENS FELLESSKOLE

Signe Kalsnes, UHR-Lærerutdanning - innlegg på 3.møte i referansegruppa – 12.september 2025:

Innlegget kan benyttes av sekretariatet og utvalget slik det er hensiktsmessig, hvis aktuelt også publiseres på utvalgets nettside.

Bakgrunn

Utvalget for fremtidens fellesskole jobber med noen grunnleggende erkjennelser om læring, skolen og samfunnet som grunnleggende premisser for utredningen, og har til nå blitt enige om syv erkjennelser:

1. Skolen er en av samfunnets bærebjelker
2. Utviklingen i skolen er alvorlig
3. Læring er mentalt krevende. Skoledagen må organiseres deretter.
4. Skolen er et komplekst sosialt system. Det må ledes, utvikles og samarbeides deretter.
5. En sterk lærerprofesjon i samspill med profesjonell skoleledelse, er avgjørende for å lykkes
6. Fire sentrale parter må samarbeide tett for at skolen skal lykkes: Sentrale skolemyndigheter; Lokale skolemyndigheter, lærernes- og skoleledernes organisasjoner og lærerutdanningene
7. Skolen må forberede for en mer kompleks og usikker verden i endring

Begrepet erkjennelser benyttes for å understreke at de er velfunderte og til en viss grad gjensidig avhengig av hverandre. Ser man bort fra en eller flere av disse erkjennelsene – og implikasjonene av dem – så vil man etter utvalgets vurdering vesentlig redusere sannsynligheten for at norsk skole lykkes.

Referansegruppe 1 bes særlig drøfte påstand nummer fem: «En sterk lærerprofesjon i samspill med profesjonell skoleledelse, er avgjørende for å lykkes»

Hva er implikasjonene av påstanden? Har vi en sterk lærerprofesjon i dag? Hvordan kan lærerprofesjonen styrkes framover? Hva kan gjøres annerledes for å styrke anseelsen og attraktiviteten til læreryrket? Hvordan styrke skoleledelsen i samspill med lærerprofesjonen på best mulig måte framover?

Utvalget ønsker også å få tilbakemeldinger på erkjennelsene som helhet. Er dere enige? Er de dekkende? Er det erkjennelser som er overflødige eller som mangler? Har dere synspunkter på innhold og formuleringer eller hvilke implikasjoner dere opplever at disse har for skolen?

Sentrale momenter fra UHR-LU med vekt på erkjennelse nummer 5 og 6:

Kommentarer til erkjennelse nummer 5: «En sterk lærerprofesjon i samspill med profesjonell skoleledelse, er avgjørende for å lykkes»

- En sterk lærerprofesjon forutsetter god rekruttering til utdanning og yrke, og gode økonomiske rammebetingelser for lærerutdanningene. UHR-Lærerutdanning er opptatt av fortsatt satsing på

bredde og kvalitet i fagmiljøene i alle lærerutdanningene, for å sikre en sterk lærerprofesjon og tilgang til kvalifiserte lærere i alle skolens fag over hele landet.

- En sterk lærerprofesjon forutsetter fortsatt satsing på forskningsbasert og profesjonsrettet lærerutdanning, og master som hovedmodell for lærerutdanning. Formell kompetanse er i dag stadig viktigere, og det generelle utdanningsnivået i samfunnet har økt. Barn og unge er neste generasjons studiesøkende og arbeidstakere, og lærernes utdanningsnivå må derfor være tilpasset utdanningsnivået i samfunnet for øvrig. I et samfunn der kunnskapens betydning fremheves, fremstår master som hovedmodell for lærerutdanningene som en nødvendig forutsetning for å utøve fremtidens lærerrolle. Lærernes profesjonsutøvelse foregår i et komplekst praksisfelt i stadig endring, og skal være kunnskapsbasert. Fortsatt satsing på lærerutdanning på masternivå er i lys av disse faktorene av stor betydning for læreryrkets status, rekruttering til læreryrket og en sterk lærerprofesjon.
- En sterk lærerprofesjon forutsetter fortsatt satsing på forskningsbasert etter- og videreutdanning rettet mot lærere i barnehage og skole. Det mangler kvalifiserte lærere i barnehager og skoler over hele landet, og forskning viser at et attraktivt læreryrke og gode arbeidsvilkår for lærere i barnehage og skole, er en nøkkelfaktor for styrket rekruttering til læreryrket og lærerutdanning. Gode muligheter for etter- og videreutdanning i alle skolens fag er en viktig del av et attraktivt læreryrke. Det bør iverksettes særskilte tiltak på statlig nivå for å øke videreutdanningsvolumet i de praktiske og estetiske fagene der lærerkompetansen er lavest og til dels synkende (jfr. SSB-kartleggingen fra skoleåret 2021-22). Tiltakene må kompensere for at skoleledere/-eiere ikke i tilstrekkelig grad prioriterer videreutdanning for lærere i disse fagene.
- Utvalgets arbeid bør synliggjøre sammenhengen mellom forskningsbasert lærerutdanning, forskningskompetanse i lærerutdanningene, lærerstudentenes utvikling av en forskningsforankret profesjonsidentitet, lærerens forskningslitterasitet og forskningsforståelse, og en sterk lærerprofesjon.
- Behovet for en sterk lærerprofesjon bør også ses i lys av hvordan en forskningsbasert og profesjonsrettet lærerutdanning er et sentralt grunnlag for barns og elevers dannelse og utvikling av demokratisk kompetanse og kritisk tenkning, som vil forme fremtiden for det norske samfunnet.
- En sterk lærerprofesjon er også avhengig av en tydelig skoleledelse som har tid, ressurser og tillit til å kunne drive pedagogisk og faglig ledelse, knyttet til skolens oppdrag om dannelse, undervisning og læring, uten at de administrative oppgavene tar overhånd.

Kommentarer til erkjennelse nummer 6: «Fire sentrale parter må samarbeide tett for at skolen skal lykkes: Sentrale skolemyndigheter; Lokale skolemyndigheter, lærernes- og skoleledernes organisasjoner og lærerutdanningene»

- Disse fire partene må samarbeide godt for at skolen skal ha rimelig mulighet for å lykkes. Man kan legge til grunn at de hver for seg ønsker det beste for norsk skole. **Samtidig representerer de også (legitime) særinteresser som vanskeliggjør et tett samarbeid som ikke forstyrres av**

interessekonflikter. Det er i tillegg utviklet et stort og omfattende byråkrati rundt skolen og skoleutvikling, særlig i kraft av Udir. Er byråkratiet blitt for stort og dominerende på bekostning av lærerprofesjonens og skoleledelsens handlingsrom?

- UHR-Lærerutdanning er opptatt av fortsatt satsing på partnerskap mellom lærerutdanning og skole og barnehage. I NOU 2022:13 sier man med bakgrunn i evalueringer og undersøkelser at arbeidet i partnerskap mellom barnehager, skoler og lærerutdanningene ved universiteter og høyskoler oppleves som positivt og med stort potensial for å bedre kvaliteten i barnehage- og skoleutvikling og i lærerutdanningen. I forskningen fremheves gjensidig forpliktende, likeverdige og utviklende partnerskap mellom lærerutdanningene og skoleeier/skoler som en viktig forutsetning for effektive kompetanseutviklingstiltak, både for at kompetanseutviklingstiltakene skal bli relevante og treffsikre, og for at relevansen i lærerutdanningene skal styrkes.
- Partnerskapene kan bidra til å styrke forskningsforståelsen i profesjonsfeltet, sikre forskningsforankring i kompetansetiltak for ansatte i barnehager og skoler, og øke muligheten for å spre forskningsresultater og legge til rette for økt bruk av forskning i praksis. Samarbeidet kan også styrke lærerutdanningenes relevans gjennom økt innsikt i konkrete utfordringer og behov i skoler og barnehager, og dette muliggjør også mer profesjonsnær forskning.
- Partnerskapene gir viktige synergieffekter ved at de blir en del av universiteters og høyskolars strategiske arbeid med å sikre at forskningsbasert kunnskap tas i bruk og at forskningsforståelsen i barnehage og skole blir styrket. Dette er særlig vesentlig i en tid der kunnskapsberedskap og forskningsforståelse i befolkningen blir vurdert som en vesentlig faktor mot desinformasjon og svekkelse av demokratiet. UHR-Lærerutdanning vektlegger at partnerskapene skal være forskningsbaserte.

Kommentarer til erkjennelsens øvrige punkter:

- **1. Skolen er en av samfunnets bærebjelker**
 - En obligatorisk, felles grunnskole for alle barn og unge bør i prinsippet være innrettet på måter som gjør at alle elever føler mestring og positiv utvikling. Ingen elever bør kunne gå ut av grunnskolen og føle seg mislykket og uten tro på egen mestringsevne.
 - Fellesskolens dannelsesperspektiv må være tydelig.
 - Foreldrerollen er sentral og samarbeid mellom skole-hjem må tydeliggjøres
 - Fellesskolens rolle i lokalsamfunnet er også sentral ved at den på ulike måter og gjennom ulike aktiviteter i og utenfor skoletid utgjør en samhandlingsarena, også på tvers av aldergrupper og generasjoner.
- **2. Utviklingen i skolen er alvorlig**
 - Hvilke kriterier legger utvalget til grunn for denne erkjennelsen? Påstanden trenger en nyansering slik at ikke de overfladiske betraktningene om manglende læringsresultater i noen avgrensede områder av skolens vide mandat får prege vår oppfatning i for stor grad og dermed skygge for helheten.
 - Skal et så lavt ambisjonsnivå som at ingen elever skal gå ut av skolen uten å kunne lese, skrive og regne prege situasjonsbeskrivelsen i like stor grad i fortsettelsen? Spørsmålet stilles ikke for å signalisere at disse ferdighetene ikke er vesentlige, men for å peke på at fellesskolen også har andre og svært viktige oppgaver som trenger vårt fokus.

- Utvalget bør gå nøye gjennom alle timetallsøkningene og vurdere konsekvensene av disse (ref. Elise Djupedals forskning) opp mot momenter som teoretisering av skolen, et dominerende kognitivt læringssyn, elevers sviktende skolemotivasjon og konsekvenser for de ulike skolefagenes posisjoner, ressurser og verdsetting. Djupedals avhandling (*Grunnskolen som kunnskapspolitikk. Politisk styring av skolens innhold, omfang og organisering, 1954-2024*) avdekker 44 versjoner av fag- og time-fordelingen i perioden 1954 til 2024, altså 44 versjoner på 70 år. Timetallsøkningene viser at **teori går foran praksis**. Forskningen viser også at mange av timetallsøkningene skjer mellom læreplanreformene og de åpne politiske prosessene og at de dermed «går under radaren».
- **3. Læring er krevende. Skoledagen må organiseres deretter.**
 - Et vidt kunnskapsbegrep som likestiller alle skolefag og som til sammen gir mange innganger til læring gir også det beste utgangspunktet for inkludering og tilpasset opplæring for alle elever (jeg utdypet dette i innlegget fra 6.juni 2025).
 - Skolens innhold og organisering må i mye større grad ta hensyn til barns behov for fysisk utfoldelse, lek og hvile.
- **4. Skolen er et komplekst sosialt system. Det må ledes, utvikles og samarbeides deretter.**
 - Forholdet mellom statlig og kommunal/fylkeskommunal skoleledelse er utfordrende – blir skolen bedre med flere nivåer av politisk ledelse?
 - Skolen er blitt altfor politisert, likeså lærerutdanningene. Dette kan få uheldige virkninger for kvalitetsutviklingen i skolen/lærerutdanningen og for lærerprofesjonens faglige og pedagogiske handlingsrom.
- **7. Skolen må forberede for en mer kompleks og usikker verden i endring**
 - Utvalget må trekke opp og tydeliggjøre de **verdiene** som man ønsker skal prege fremtidens fellesskole. Det innebærer bl.a. å «grave dypt nok», gjennomgå og analysere de politiske understrømmene og ideologiene som preger og har fått konsekvenser for dagens skole. De ny-liberalistiske ideene som preger skolen og dagens læreplantenkning har medført økt konkurranse, skolepolitiske kontrollmekanismer som testing, et (for) sterkt vurderingsregime, og et fokus på målbare kunnskaper og ferdigheter som indikatorer for kvalitet i elevers læring og utvikling. Kompetansemålene i LK06 og LK20 med sine formuleringer «eleven skal kunne ...» fungerer reduserende ved at de kun omfatter målbare kunnskaper og ferdigheter og slik bare fanger opp deler av den kompetansen elevene forventes å utvikle. Slik ivaretar kompetansemålene heller ikke det bredere kunnskapssynet i læreplanverkets Overordnet del. Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8) anbefalte et bredt kompetansebegrep som omfatter både **tenkning, praktiske ferdigheter og sosial og emosjonell læring og utvikling**. Utvalget understreket at sosiale og emosjonelle kompetanser er viktig for hvordan elevene lykkes senere i livet, og at det derfor er enda viktigere enn før at skolen arbeider systematisk med å støtte elevenes sosiale og emosjonelle læring og utvikling.
 - Dannelsingsoppdraget i fremtidens fellesskole må tydeliggjøres, og demokrati og menneskerettigheter må vektlegges